

การศึกษาเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตและฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระหว่างกลุ่มอาชีพ
ในตำบลดอนรวก จังหวัดนครปฐม: การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง
A Comparative Study of Quality of Life and Socioeconomic Status
among Occupational Groups in Don Ruak Subdistrict, Nakhon Pathom
Province: An Application of Sufficiency Economy Philosophy

ธิติมา พลับพลึง^{1*}, ปิยพงศ์ พลับพลึง² และพงศ์สวัสดิ์ เหล่าลิม³
Thitima Plubplueng^{1*}, Piyapong Plubplueng² and Pongsawat Laosim³

(Received: Dec. 2, 2024; Revised: Jan. 31, 2025; Accepted: Jan. 31, 2025)

บทคัดย่อ

เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของสัดส่วนแรงงานนอกระบบในช่วงการระบาดของโควิด-19 สะท้อนความเปราะบางทางเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิต การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคม และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างกลุ่มอาชีพในตำบลดอนรวก จังหวัดนครปฐม โดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูลจากหัวหน้าครัวเรือน จำนวน 325 ราย ด้วยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา การทดสอบไคสแควร์ และการวิเคราะห์ความแปรปรวน ผลการวิจัยพบว่าครัวเรือนแรงงานนอกระบบมีรายได้เฉลี่ย 23,818.32 บาทต่อเดือน ต่ำกว่าครัวเรือนแรงงานในระบบและกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวอย่างมีนัยสำคัญ และมีสัดส่วนผู้จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีสูงถึงร้อยละ 96.3 ส่วนด้านคุณภาพชีวิต แรงงานนอกระบบมีความพอประมาณสูงกว่า โดยร้อยละ 60.53 ไม่มีหนี้สินที่กระทบต่อการดำรงชีพแต่มีภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจต่ำกว่าโดยมีรายได้หลายแหล่งเพียงร้อยละ 61.58 ขณะที่ความมีเหตุผล ความรู้ และคุณธรรมไม่แตกต่างกัน และมีระดับความสุขต่ำกว่าแรงงานในระบบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 ผลการวิจัยชี้ให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนานโยบายสนับสนุนที่ครอบคลุม โดยเฉพาะการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและการดูแลสุขภาพจิตของแรงงานนอกระบบอย่างเป็นระบบ

คำสำคัญ: เศรษฐกิจพอเพียง คุณภาพชีวิต ภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ กลุ่มอาชีพแรงงานนอกระบบ

¹ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ 10100

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Samphanthawong, Bangkok 10100, Thailand

* Corresponding author, e-mail: thitima.plu@rmutr.ac.th

² คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ เขตสัมพันธวงศ์ กรุงเทพฯ 10100

Faculty of Business Administration, Rajamangala University of Technology Rattanakosin, Samphanthawong, Bangkok 10100, Thailand

³ วิทยาลัยเทคโนโลยีพาณิชย์การบางบัวทอง อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี 11110

Bangbuathong Commercial Technological College, Bangbuathong, Nonthaburi 11110, Thailand

ABSTRACT

The increase in informal workers during the COVID-19 pandemic reflects economic vulnerability and quality of life challenges. This research aims to compare socioeconomic status and analyze the relationship between quality of life based on the Sufficiency Economy Philosophy among occupational groups in Don Ruak Subdistrict, Nakhon Pathom Province. Data was collected through questionnaires from 325 household heads using multi-stage random sampling. Analysis methods included descriptive statistics, chi-square tests, and analysis of variance. Results showed that informal worker households had significantly lower average monthly income at 23,818.32 baht compared to formal workers and business owners, with 96.3% having below bachelor's degree education. Regarding the quality of life, informal workers demonstrated higher levels of moderation, with 60.53% reporting no debt impact on living conditions, but showed lower economic immunity with only 61.58% having multiple income sources. While showing no significant differences in reasonableness, knowledge, and moral integrity, they exhibited significantly lower happiness levels compared to formal workers at the .05 significance level. The findings suggest the need for comprehensive support policies, particularly in systematically strengthening economic immunity and mental health care for informal workers.

Keywords: Sufficiency economy philosophy, Quality of life, Economic immunity, Informal sector occupational groups

บทนำ

แรงงานนอกระบบ (Informal workers) คือผู้ทำงานที่ไม่ได้รับความคุ้มครองและหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตร รับจ้างทั่วไป และอาชีพอิสระ โดยมักไม่มีนายจ้างที่แน่นอนและมีรายได้ไม่สม่ำเสมอ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2566) ข้อมูลการสำรวจแรงงานนอกระบบของไทยปี 2006-2019 พบว่า มีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 53.8 หรือประมาณ 20.4 ล้านคน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงขนาดของแรงงานนอกระบบที่มีขนาดใหญ่และส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ทางสังคม (Korwatanasakul, 2021, p. 2)

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า แรงงานนอกระบบไทยเผชิญความเปราะบางหลายด้าน โดย Komin, Thanarinrada and Chaum (2020) พบว่าช่วง COVID-19 รายได้ลดลงร้อยละ 73 จนต้องขายทรัพย์สินและกู้ยืมเงิน ขณะที่ Korwatanasakul (2021) ชี้ว่าแรงงานนอกระบบได้รับ

ค่าจ้างต่ำกว่าแรงงานในระบบร้อยละ 30-36 สะท้อนความเหลื่อมล้ำ ด้านการศึกษาของฐานป็น ชุมพลวงศ์, นริศรา ภาชิตวิไลธรรม และกิ่งแก้ว ทิศตั้ง (2564) พบปัญหาสำคัญ 3 ด้าน คือ ค่าตอบแทน สุขภาพ และความมั่นคง เนื่องจากขาดการคุ้มครองทางกฎหมายและหลักประกัน ทางสังคมที่เพียงพอ

นอกจากนี้ ยังพบว่าการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีส่งผลต่อคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ (สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2565) โดยดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตโดยมีค่าเฉลี่ยลดลง จาก 64.51 คะแนนในปี 2566 เหลือค่าเฉลี่ยเพียง 48.35 คะแนนในปี 2567 สะท้อนถึงภาวะ เศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัวและความไม่แน่นอนที่แรงงานกลุ่มนี้เผชิญ (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน, 2567) แม้งานวิจัยที่ผ่านมาจะมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจและสวัสดิการ Heingraj and Amornpan (2019) เสนอให้ประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการศึกษาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม โดยเฉพาะ ในบริบทชุมชนชนบทที่มีสัดส่วนแรงงานนอกระบบสูง

ทั้งนี้ พื้นที่ในตำบลดอนรวก อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม มีสัดส่วนแรงงานนอกระบบ ร้อยละ 60 ของประชากรวัยแรงงานในปี 2564 ซึ่งเพิ่มขึ้นร้อยละ 30 (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยี ราชมงคลรัตนโกสินทร์, 2565) หลังโควิด-19 จากแรงงานในระบบที่ถูกเลิกจ้างต้องกลับภูมิลำเนา สอดคล้องกับรายงาน International Labour Organization (2021) ที่ชี้ว่าการเพิ่มขึ้นของแรงงาน นอกระบบในช่วงวิกฤตเศรษฐกิจนำไปสู่ความเสี่ยงทางการเงินและเป็นกลุ่มที่มีความเปราะบางสูง และการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อรายได้และคุณภาพชีวิต แม้งานวิจัยที่ผ่านมา จะศึกษาผลกระทบทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงสวัสดิการในภาพรวม แต่ยังขาดการวิเคราะห์คุณภาพ ชีวิตเชิงลึกที่สะท้อนบริบทเฉพาะของชุมชนชนบท รวมถึงการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

ดังนั้น การศึกษาคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของครัวเรือนแรงงานนอกระบบ ในพื้นที่ตำบลดอนรวก อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จึงมีความน่าสนใจเป็นพิเศษ เนื่องจาก เป็นพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างแรงงานอย่างมีนัยสำคัญหลังวิกฤตโควิด-19 และมีต้นทุน ทางสังคมที่เข้มแข็งจากการรวมกลุ่มอาชีพและเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตและฐานะทางเศรษฐกิจสังคมระหว่างกลุ่มอาชีพในตำบลดอนรวก จังหวัดนครปฐมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ต่อการกำหนด นโยบายสนับสนุนกลุ่มแรงงานที่เปราะบาง การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน และการประยุกต์ใช้ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมระหว่างกลุ่มอาชีพในพื้นที่ศึกษา อันจะนำไปสู่การพัฒนานโยบายสนับสนุนที่เหมาะสมและการยกระดับคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน
2. เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างกลุ่มอาชีพในตำบลดอนรวก จังหวัดนครปฐม โดยวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก ได้แก่ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม

สมมติฐานการวิจัย

1. ฐานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมมีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอาชีพในชุมชน
2. คุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ทั้งด้านความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกัน และเงื่อนไขความรู้คู่คุณธรรม รวมถึงระดับความสุขและสุขภาพจิต มีความแตกต่างกันระหว่างกลุ่มอาชีพในชุมชน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพของหัวหน้าครัวเรือนกับฐานะทางเศรษฐกิจ สังคม และคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. นิยามเชิงปฏิบัติการ

แรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้ทำงานในลักษณะที่ไม่ได้รับความคุ้มครองหรือหลักประกันทางสังคมจากการทำงานหรือประกอบอาชีพในภาคเกษตร รับจ้างทั่วไป อาชีพอิสระที่ไม่มีการจดทะเบียนซึ่งไม่มีนายจ้างที่แน่นอนและมีรายได้ไม่สม่ำเสมอตามแนวคิดสำนักงานสถิติแห่งชาติ (2566)

ฐานะทางเศรษฐกิจวัดด้วยรายได้ครัวเรือน หมายถึง จำนวนเงินรวมที่สมาชิกในครัวเรือนได้รับต่อเดือนจากการประกอบอาชีพและแหล่งรายได้อื่น โดยวัดเป็นจำนวนเงินบาท

สถานะทางสังคมวัดด้วยระดับการศึกษา หมายถึง วุฒิการศึกษาสูงสุดที่หัวหน้าครัวเรือนสำเร็จการศึกษา จำแนกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ต่ำกว่าประถมศึกษาหรือไม่ได้เรียน ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย และอนุปริญญาหรือสูงกว่า

2. การจำแนกกลุ่มอาชีพแบ่งเป็น 4 กลุ่มตามลักษณะการจ้างงาน ความมั่นคงทางรายได้ และการได้รับสวัสดิการ ได้แก่ (1) กลุ่มไม่มีอาชีพ ไม่ได้ประกอบอาชีพหรือมีรายได้จากแหล่งอื่น (2) กลุ่มแรงงานนอกระบบ ประกอบอาชีพอิสระไม่จดทะเบียน ทำงานภาคเกษตรหรือรับจ้างทั่วไป ไม่ได้รับสวัสดิการ (3) แรงงานในระบบ มีนายจ้างชัดเจน ได้รับเงินเดือนและสวัสดิการตามกฎหมาย และ (4) กลุ่มผู้ประกอบการ/ธุรกิจส่วนตัวที่จดทะเบียน มีขนาดธุรกิจใหญ่กว่าอาชีพอิสระ หรือมีการจ้างงาน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตัวแปรอิสระ: อาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (4 กลุ่ม)

3.2 ตัวแปรตาม: ประกอบด้วย

3.2.1 ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ครัวเรือนและระดับการศึกษา

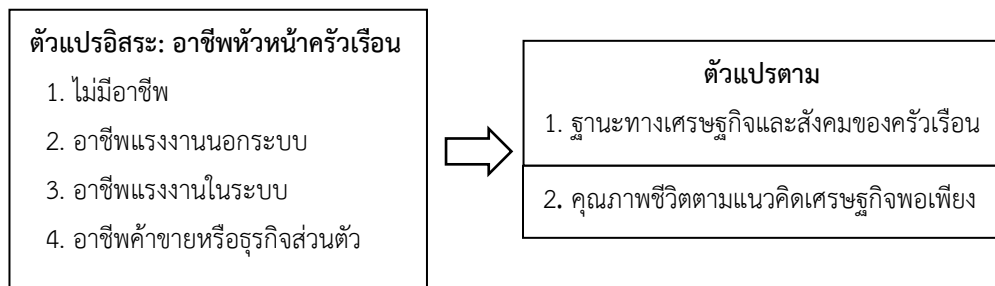
3.2.2 คุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย

3.2.2.1 หลักการ: ความพอประมาณ (การใช้จ่ายและการหนี้) ความมีเหตุผล (การตัดสินใจ) การมีภูมิคุ้มกัน (เงินออม การบริหารความเสี่ยง)

3.2.2.2 เงื่อนไข: ความรู้ (ข้อมูลข่าวสาร การพัฒนาอาชีพ) และคุณธรรม (ความซื่อสัตย์)

3.2.2.3 ผลลัพธ์: ระดับความสุข (0-3 คะแนน) และสุขภาพจิต (แบบประเมิน 19 ข้อ) คะแนนสุขภาพจิต (คะแนน 28-34 = ปกติ, มากกว่า 34 = สูงกว่าปกติ)

รายละเอียดดังกล่าวข้างต้น สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ โดยประชากร คือ ครัวเรือนในตำบลดอนรวก อำเภอดอนตูม จังหวัดนครปฐม จำนวน 1,092 ครัวเรือน (ข้อมูล ณ เมษายน 2565) การศึกษานี้กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Cochran (1977) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน 5% ได้ขนาดตัวอย่างขั้นต่ำ 285 ครัวเรือน และเพิ่มขนาดตัวอย่าง 14% เพื่อป้องกันการสูญหายของข้อมูล รวมเป็น 325 ครัวเรือน ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage random sampling) โดยแบ่งชั้นภูมิตามหมู่บ้านและสุ่มอย่างเป็นระบบ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือวิจัยเป็นแบบสอบถามที่พัฒนาจากแบบสำรวจคุณภาพชีวิตของสำนักงานสถิติแห่งชาติ พ.ศ. 2561 และแบบประเมินสุขภาพจิตมาตรฐาน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2561) แบ่งเป็น

3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม 15 ข้อ ส่วนที่ 2 พฤติกรรมตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง 25 ข้อ และส่วนที่ 3 ความสุขและสุขภาพจิต 20 ข้อ การศึกษานี้ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี เลขที่ COA No. 017/2024 และผู้เข้าร่วมการวิจัยทุกรายได้ลงนามในหนังสือแสดงเจตนายินยอมเข้าร่วมการวิจัยก่อนการเก็บข้อมูล

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือดำเนินการใน 2 ขั้นตอน ขั้นแรกตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน (ด้านเศรษฐกิจพอเพียง แรงงาน และวิจัย) เท่ากับ 0.8 จากนั้นทดสอบความเชื่อมั่นกับกลุ่มตัวอย่าง 30 ราย ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาคอยู่ระหว่าง 0.79-0.87 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือในระดับที่ยอมรับได้

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้วิธีการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทนที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป โดยดำเนินการระหว่างเดือนมกราคมถึงมีนาคม 2567 ได้รับความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามครบทุกครัวเรือนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 100

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ แบ่งเป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การทดสอบไคสแควร์ วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียวเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างกลุ่ม โดยทดสอบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธี LSD ทั้งนี้ได้ตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นทางสถิติด้วย Shapiro-Wilk test และ Levene's test กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง การศึกษาครัวเรือนในตำบลดอนรวก จำนวน 325 ครัวเรือน พบสมาชิกทั้งหมด 1,099 คน ในจำนวนนี้เป็นแรงงานนอกระบบ 468 คน (ร้อยละ 42.6) เมื่อจำแนกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน พบว่าส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ (ร้อยละ 58.46) รองลงมาคือ ค้าขายหรือธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 17.23) แรงงานในระบบ (ร้อยละ 12.30) และไม่ได้ทำงาน (ร้อยละ 12.00) ตามลำดับ

2. การวิเคราะห์เปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม โดยเปรียบเทียบรายได้ครัวเรือน และระดับการศึกษาระหว่างครัวเรือนแรงงานนอกระบบกับกลุ่มอาชีพอื่นของหัวหน้าครัวเรือน ผลการวิจัยแสดงดังในตารางที่ 1 และ 2

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบรายได้ครัวเรือนต่อเดือนจำแนกตามอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (n = 325)

อาชีพ ของหัวหน้า ครัวเรือน (I)	รายได้ครัวเรือนต่อเดือน		ผลต่างค่าเฉลี่ยรายได้ครัวเรือนต่อเดือน (I-J)			
	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ไม่ได้ทำงาน	นอก ระบบ	ใน ระบบ	ค้าขายหรือ ธุรกิจส่วนตัว
ไม่ได้ทำงาน	22,464.10	16,528.564	-	-	-	-
นอกระบบ	23,818.32	17,531.587 ^{a,b}	1,354.22	-	-	-
ในระบบ	32,794.25	23,862.569 ^a	10,330.15	8,975.93	-	-
ค้าขาย หรือ ธุรกิจส่วนตัว	30,599.11	30,841.867 ^b	8,135.01	6,780.79	-2,195.14	-
F-test (P-Value) = 3.308(0.02)*						

*p < .05, ตัวอักษร ^{a,b} คู่ที่ค่าเฉลี่ยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

จากผลการวิเคราะห์พบความแตกต่างของรายได้ครัวเรือนระหว่างกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (F = 3.308, p = 0.02) ทดสอบความแตกต่างรายคู่พบว่า กลุ่มแรงงานนอกระบบมีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่ากลุ่มแรงงานในระบบและกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัวอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตารางที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและอาชีพของหัวหน้าครัวเรือน (n = 325)

ระดับการศึกษา หัวหน้าครัวเรือน	อาชีพหัวหน้าครัวเรือน: จำนวน (ร้อยละ)				
	ไม่ได้ทำงาน	นอกระบบ	ในระบบ	ค้าขาย/ธุรกิจ	รวม
ต่ำกว่าปริญญาตรี	37(94.8)	183(96.3)	26(65.0)	53(94.6)	299(92)
ปริญญาตรี หรือสูงกว่า	2(5.2)	7(3.7)	14(35.0)	3(5.4)	26(8.0)
Fisher's exact test = 42.31, p < .001					

หมายเหตุ: 1. มีการจัดกลุ่มระดับการศึกษาใหม่เพื่อลดปัญหาเซลล์ที่มีค่า Expected value น้อยกว่า 5
2. ต่ำกว่าปริญญาตรี รวมระดับต่ำกว่าประถม ประถมศึกษา มัธยมต้น และมัธยมปลาย
พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่างระดับการศึกษาและอาชีพ (p < .001) โดย
กลุ่มแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนผู้จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีสูงถึงร้อยละ 96.3 ขณะที่แรงงาน
ในระบบมีสัดส่วนผู้จบปริญญาตรีหรือสูงกว่าร้อยละ 35 ซึ่งมากกว่ากลุ่มอื่นอย่างชัดเจน

3. การหาความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน ผลการวิจัยแสดงดังตารางที่ 3-7

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างความพอประมาณกับกลุ่มอาชีพหัวหน้าครัวเรือน (n = 325)

ครัวเรือนมีหนี้สิน กระทบต่อการกินอยู่ หรือรายได้ครัวเรือน	กลุ่มอาชีพหัวหน้าครัวเรือน: จำนวน (ร้อยละ)				
	ไม่ได้ทำงาน	นอกระบบ	ในระบบ	ค้าขาย/ธุรกิจ	รวม
ไม่มี	30(76.92)	115(60.53)	15(37.50)	32(57.14)	192(59.07)
มีบ้าง	9(23.08)	75(39.47)	25(62.50)	24(42.86)	133(40.93)
χ^2 (P-Value)	13.092 (.004)**				

**p < .01

ผลการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์ระหว่างความพอประมาณ (ผลกระทบจากหนี้สินต่อการดำรงชีพ) และอาชีพหัวหน้าครัวเรือนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 13.092$, $p < .01$) โดยครัวเรือนแรงงานนอกระบบและครัวเรือนที่หัวหน้าไม่ได้ทำงานมีสัดส่วนที่ไม่ได้รับผลกระทบจากหนี้สินสูง (ร้อยละ 60.53 และ 76.92) สะท้อนความพอประมาณที่ดีกว่า ในขณะที่ครัวเรือนแรงงานในระบบได้รับผลกระทบจากหนี้สินมากที่สุด (ร้อยละ 62.50) แสดงให้เห็นว่าแม้แรงงานนอกระบบจะมีรายได้น้อยกว่า แต่มีการควบคุมการใช้จ่ายและการก่อหนี้ที่ดีกว่า

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์ระหว่างความมีเหตุผลกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน (n = 325)

การใช้จ่ายคำนึงถึงสิ่งใด	กลุ่มอาชีพหัวหน้าครัวเรือน : จำนวน (ร้อยละ)				
	ไม่ได้ทำงาน	นอกระบบ	ในระบบ	ค้าขาย/ธุรกิจ	รวม
ตามความต้องการ					
ถ้าอยากได้ก็ซื้อ	8(20.51)	59(31.05)	14(35.00)	18(32.14)	99(30.46)
หากมีการลดราคาจึงจะซื้อ	8(20.51)	30(15.79)	10(25.00)	16(28.57)	64(19.69)
พิจารณาว่าจำเป็น					
มีประโยชน์และใช้ได้ถึงจะซื้อ	23(58.98)	101(53.16)	16(40.00)	22(39.29)	162(49.85)
χ^2 (p-value)	9.01 (0.170)				

ผลการวิเคราะห์ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างความมีเหตุผล (เหตุผลในการใช้จ่าย) กับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน ($\chi^2 = 9.01$, $p = 0.170$) แม้ว่ากลุ่มที่ไม่ได้ทำงาน (ร้อยละ 58.98) และแรงงานนอกระบบ (ร้อยละ 53.16) จะมีแนวโน้มพิจารณาความจำเป็นก่อนใช้จ่ายสูงกว่ากลุ่มอื่น และกลุ่มแรงงานในระบบมีสัดส่วนการใช้จ่ายตามความต้องการสูงถึงร้อยละ 35.00 แต่ผลการวิเคราะห์ยืนยันว่าพฤติกรรมการใช้จ่ายอย่างมีเหตุผลไม่ได้ขึ้นอยู่กับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

ตารางที่ 5 ความสัมพันธ์ระหว่างการมีภูมิคุ้มกันกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน (n = 325)

การมีรายได้ หลายแหล่ง	กลุ่มอาชีพหัวหน้าครัวเรือน : จำนวน (ร้อยละ)				
	ไม่ได้ทำงาน	นอกระบบ	ในระบบ	ค้าขาย/ธุรกิจ	รวม
ไม่มี	14(35.90)	73(38.42)	7(17.50)	15(26.79)	109(33.54)
มี	25(64.10)	117(61.58)	33(82.50)	41(73.21)	216(66.46)
χ^2 (p-value)	7.891 (0.048)*				

*p < .05

ผลการวิเคราะห์พบความสัมพันธ์ระหว่างการมีภูมิคุ้มกัน (การมีรายได้หลายแหล่ง) กับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน ($\chi^2 = 7.891$, $p < .05$) โดยครัวเรือนแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนรายได้หลายแหล่งเพียงร้อยละ 61.58 ต่ำกว่าแรงงานในระบบ (ร้อยละ 82.50) และกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 73.21) สะท้อนข้อจำกัดในการสร้างภูมิคุ้มกันทางรายได้เพื่อรองรับความไม่แน่นอน

ตารางที่ 6 ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้กับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน (n = 325)

การติดตามข้อมูล ข่าวสาร	กลุ่มอาชีพหัวหน้าครัวเรือน: จำนวน (ร้อยละ)				
	ไม่ได้ทำงาน	นอกระบบ	ในระบบ	ค้าขาย/ ธุรกิจ	รวม
บางวัน	21(53.8)	76(40)	19(47.5)	25(44.6)	141(43.4)
ทุกวัน	18	114	21(52.5)	31(55.4)	184(56.6)
χ^2 (p-value)	2.936 (0.402)				

ตารางที่ 7 ความสัมพันธ์ระหว่างคุณธรรมกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน (n = 325)

ถ้าท่านตั้งใจทำอะไร ท่านจะทำงานสำเร็จ	กลุ่มอาชีพหัวหน้าครัวเรือน : จำนวน (ร้อยละ)				
	ไม่ได้ทำงาน	นอกระบบ	ในระบบ	ค้าขาย/ธุรกิจ	รวม
ใช่ เป็นบางครั้ง/บางเวลา	33(84.6)	139(73.2)	32(80)	45(80.4)	249(76.6)
ใช่ เป็นประจำ	6(15.4)	51(26.8)	8(20)	11(19.6)	76(23.4)
χ^2 (p-value)	3.354 (0.34)				

เงื่อนไข: ด้านความรู้ (ตารางที่ 6) และคุณธรรม (ตารางที่ 7) ผลการวิเคราะห์ไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญระหว่างความรู้ ($\chi^2 = 2.936$, $p = 0.402$) และคุณธรรม ($\chi^2 = 3.354$, $p = 0.34$) กับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน

4. การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความสุขและสุขภาพจิตกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน แสดงผลในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 การเปรียบเทียบความสุขและสุขภาพจิตกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน ($n = 325$)

อาชีพของหัวหน้า ครัวเรือน	จำนวน	ความสุข		สุขภาพจิต		ความหมาย
		ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน	ระดับ
		มาตรฐาน		มาตรฐาน		สุขภาพจิต
ไม่ได้ทำงาน	39	2.18	0.683	35.31	5.297	สูงกว่าปกติ
นอกระบบ	190	2.05	0.593 ^a	33.48	6.457	ปกติ
ในระบบ	40	2.35	0.580 ^a	35.75	5.290	สูงกว่าปกติ
ค้าขายหรือ						
ธุรกิจส่วนตัว	56	2.09	0.581	34.66	5.587	สูงกว่าปกติ
รวม	325	2.11	0.607	34.18	6.088	สูงกว่าปกติ
F-test (p-value)		3.008 (0.03)*		2.317(0.076)		

* $p < .05$; ^a แสดงความแตกต่างระหว่างกลุ่มที่ระดับนัยสำคัญ .05

ผลการวิเคราะห์พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติของค่าเฉลี่ยความสุขระหว่างกลุ่มอาชีพหัวหน้าครัวเรือน ($F = 3.008$, $p = 0.03$) และเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ พบว่าแรงงานนอกระบบมีคะแนนต่ำกว่าแรงงานในระบบอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 โดยแรงงานนอกระบบมีค่าเฉลี่ยความสุขต่ำที่สุด (2.05 ± 0.593) เมื่อเทียบกับแรงงานในระบบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด (2.35 ± 0.580) ส่วนด้านสุขภาพจิต แม้ไม่พบความแตกต่างที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 2.317$, $p = 0.076$) แต่แรงงานนอกระบบเป็นกลุ่มเดียวที่มีคะแนนอยู่ในเกณฑ์ปกติ (33.48 ± 6.457) ขณะที่กลุ่มอื่นมีคะแนนสูงกว่าปกติ สะท้อนว่าการเป็นแรงงานนอกระบบอาจส่งผลต่อความสุขและสุขภาพจิต

สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยสรุปตามวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. การศึกษาเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมระหว่างกลุ่มอาชีพในพื้นที่ พบความแตกต่างของรายได้ครัวเรือนระหว่างกลุ่มอาชีพอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($F = 3.308$, $p = 0.02$) โดยครัวเรือนแรงงานนอกระบบมีรายได้เฉลี่ย 23,818.32 บาทต่อเดือน ต่ำกว่าครัวเรือนแรงงานในระบบ (32,794.25 บาท) และกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว (30,599.11 บาท) และด้านสถานะทางสังคมใช้การวิเคราะห์ด้วย Fisher's exact test พบความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษาและอาชีพอย่างมีนัยสำคัญ ($p < .001$) โดยพบว่าแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนผู้จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีสูงถึงร้อยละ 96.3 ขณะที่แรงงานในระบบมีสัดส่วนผู้จบปริญญาตรีหรือสูงกว่าร้อยละ 35

2. การศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างกลุ่มอาชีพพบว่า ด้านความพอประมาณพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ($\chi^2 = 13.092$, $p < .01$) โดยครัวเรือนแรงงานนอกระบบร้อยละ 60.53 ไม่มีหนี้สินที่กระทบต่อการดำรงชีพ สูงกว่าแรงงานในระบบที่มีเพียงร้อยละ 37.50 ด้านความมีเหตุผลนั้นไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างพฤติกรรมการใช้จ่ายกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน ($\chi^2 = 9.01$, $p = 0.170$) 2.3 ด้านการมีภูมิคุ้มกันพบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ ($\chi^2 = 7.891$, $p < .05$) โดยแรงงานนอกระบบมีรายได้หลายแหล่งเพียงร้อยละ 61.58 ต่ำกว่าแรงงานในระบบ (ร้อยละ 82.50) 2.4 และเงื่อนไขความรู้และคุณธรรมนั้นไม่พบความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติกับอาชีพหัวหน้าครัวเรือน ($\chi^2 = 2.936$, $p = 0.402$ และ $\chi^2 = 3.354$, $p = 0.34$ ตามลำดับ) ส่วนความสุขและสุขภาพจิตพบความแตกต่างของคะแนนความสุขระหว่างกลุ่มอาชีพ ($F = 3.008$, $p = 0.03$) โดยแรงงานนอกระบบมีค่าเฉลี่ยความสุข (2.05 ± 0.593) ต่ำกว่าแรงงานในระบบ (2.35 ± 0.580) แต่ไม่พบความแตกต่างของคะแนนสุขภาพจิตระหว่างกลุ่มอาชีพ ($F = 2.317$, $p = 0.076$)

อภิปรายผล

1. ผลการเปรียบเทียบฐานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมระหว่างกลุ่มอาชีพด้านรายได้ครัวเรือน ผลการวิจัยพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยแรงงานนอกระบบมีรายได้เฉลี่ย 23,818.32 บาทต่อเดือน ต่ำกว่าแรงงานในระบบและกลุ่มค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว ทั้งนี้เป็นเพราะลักษณะงานที่ขาดความมั่นคงและอำนาจต่อรอง สอดคล้องกับผลการศึกษาขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (2565) และสรารุช ไพฑูรย์พงษ์ (2563) ที่พบว่าแรงงานนอกระบบมีรายได้ต่ำกว่าแรงงานในระบบร้อยละ 30-36 ปรากฏการณ์นี้อธิบายได้ด้วยทฤษฎีการแบ่งแยกตลาดแรงงานที่ชี้ว่าแรงงานนอกระบบมักอยู่ในตลาดทุติยภูมิที่มีค่าจ้างต่ำและขาดความมั่นคง ส่วนด้านระดับการศึกษา การวิเคราะห์ด้วย Fisher's exact test พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญระหว่าง

ระดับการศึกษากับอาชีพ โดยแรงงานนอกระบบมีสัดส่วนผู้จบการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีสูงถึงร้อยละ 96.3 ขณะที่แรงงานในระบบมีสัดส่วนผู้จบปริญญาตรีหรือสูงกว่าร้อยละ 35 สอดคล้องกับ Korwatanasakul (2021) ที่พบว่าระดับการศึกษาที่ต่ำเป็นปัจจัยสำคัญที่จำกัดโอกาสในการพัฒนาทักษะและการเข้าถึงงานที่มีคุณภาพ สะท้อนวงจรความยากจนที่การขาดโอกาสทางการศึกษานำไปสู่ข้อจำกัดในการยกระดับคุณภาพชีวิต

2. ผลการศึกษาความสัมพันธ์ของคุณภาพชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงระหว่างกลุ่มอาชีพ ด้านความพอประมาณ พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ โดยแรงงานนอกระบบมีการควบคุมการใช้จ่ายที่ดี สะท้อนจากสัดส่วนครัวเรือนที่ไม่มีหนี้สินกระทบการดำรงชีพ (ร้อยละ 60.53) สูงกว่าแรงงานในระบบ (ร้อยละ 37.50) สอดคล้องกับแนวคิด Adaptive Livelihood Strategies ที่ครัวเรือน ยากจนพัฒนากลไกการจัดการรายได้ที่จำกัด ด้านภูมิคุ้มกัน พบว่าแรงงานนอกระบบมีข้อจำกัด โดยมีรายได้หลายแหล่งเพียงร้อยละ 61.58 ต่ำกว่าแรงงานในระบบ (ร้อยละ 82.50) สอดคล้องกับงานวิจัยของ Komin et al. (2020) ที่พบว่าในช่วงวิกฤตโควิด-19 รายได้ของแรงงานนอกระบบลดลงร้อยละ 73 แสดงถึงข้อจำกัดในการกระจายความเสี่ยงตามทฤษฎี Risk and Vulnerability โดยเฉพาะการเข้าถึงแหล่งทุนและหลักประกันทางสังคม ซึ่งสอดคล้องกับ Kongtip, Nankongnab, Chaikittiporn, Laohaudomchok, Woskie and Slatin (2015) ที่พบปัญหาการเข้าถึงสวัสดิการของแรงงานนอกระบบ ด้านผลลัพธ์ความสุขและสุขภาพจิต พบว่าแรงงานนอกระบบมีคะแนนความสุข (2.05 ± 0.593) ต่ำกว่าแรงงานในระบบ (2.35 ± 0.580) อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับการศึกษาของ Julià, Belvis, Vives, Tarafa & Benach (2016) ที่พบว่าแรงงานนอกระบบในสหภาพยุโรปมีความพึงพอใจในงานและสุขภาวะทางจิตต่ำกว่าแรงงานในระบบ เนื่องจากสภาพการทำงานที่ด้อยกว่าและความไม่มั่นคงในการจ้างงาน ปรากฏการณ์นี้สามารถอธิบายได้ด้วยทฤษฎี Relative Deprivation ที่การเปรียบเทียบทางสังคมและการขาดความมั่นคงส่งผลต่อความพึงพอใจในชีวิต อย่างไรก็ตาม การที่สุขภาพจิตยังอยู่ในเกณฑ์ปกติสะท้อนแนวคิด Psychological Resilience ที่แม้จะเผชิญความยากลำบากแต่ยังสามารถปรับตัวได้

ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยนี้ชี้ให้เห็นความจำเป็นในการพัฒนานโยบายสนับสนุนแรงงานนอกระบบ โดยเฉพาะการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจและการดูแลสุขภาพจิตอย่างเป็นระบบ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 พัฒนาตามแนวคิด Social Protection Floor ในการสร้างหลักประกันทางสังคมขั้นพื้นฐาน ควบคู่กับการพัฒนาตามแนวคิด Inclusive Growth เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางรายได้และโอกาส รวมทั้งส่งเสริม Social Capital และ Community-based Development เพื่อเสริมสร้างเครือข่ายและระบบสวัสดิการชุมชน

1.2 พัฒนาหลักสูตรการบริหารความเสี่ยงและวางแผนการเงิน จัดทำระบบการศึกษาทางเลือกที่ยืดหยุ่น และส่งเสริมการพัฒนาทักษะอาชีพในยุคดิจิทัลเพื่อเพิ่มโอกาสทางรายได้และทางเลือกในการประกอบอาชีพ

1.3 สร้างระบบประกันรายได้ที่เหมาะสมสำหรับแรงงานนอกระบบ พร้อมทั้งสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์และพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชน

1.4 จัดตั้งศูนย์ให้คำปรึกษาและพัฒนาระบบติดตามสุขภาพจิตเชิงรุกในชุมชน เพื่อดูแลและส่งเสริมสุขภาพทางจิตของแรงงานนอกระบบอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะระดับชุมชน

ควรส่งเสริมการรวมกลุ่มแลกเปลี่ยนความรู้ สร้างเครือข่ายช่วยเหลือและจัดกิจกรรมสร้างความสุขในชุมชนโดยเน้นการมีส่วนร่วมของแรงงานนอกระบบ

3. ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาเชิงคุณภาพด้านการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ พร้อมทั้งติดตามการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตในระยะยาว และขยายการศึกษาในพื้นที่อื่นเพื่อเปรียบเทียบผลการศึกษา

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สทว.) ประจำปีงบประมาณ 2567 จึงขอขอบคุณมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี โดยเฉพาะท่านอธิการบดี คณบดีคณะบริหารธุรกิจ และผู้อำนวยการสถาบันวิจัยและพัฒนา ที่สนับสนุนการดำเนินงานวิจัย และขอขอบคุณชุมชนในพื้นที่ศึกษา ทั้งชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูล รวมถึงนักศึกษาและเจ้าหน้าที่ทุกท่านที่มีส่วนร่วมในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

ฐาปณี ชุมพลวงศ์, นริศรา ภาษิตวิไลธรรม และกิ่งแก้ว ทิศตั้ง. (2564). แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบภาคการเกษตรในเขตชุมชนตำบลเสริมขวา อำเภอสว่างแดนดิน จังหวัดสกลนคร. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยธัญบุรี, 15(3), น. 97-107.

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. (2565). รายงานการสำรวจข้อมูลรายตำบลดอนรวก ปี 2563-2565 (รายงานผลการวิจัย). นครปฐม: ผู้แต่ง.

- สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2565). *โครงการสำรวจสถานการณ์แรงงานนอกระบบ: การสำรวจสถานะเครือข่าย องค์ความรู้ ความเสี่ยง และการปฏิบัติ* (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สรารุช ไพฑูรย์พงษ์. (2563). *ความ(ไม่)รู้เรื่องแรงงานนอกระบบ*. สืบค้นเมื่อ 17 กรกฎาคม 2567, จาก <https://tdri.or.th/2020/03/informal-employment-what-we-dont-know/>
- สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน. (2567). *รายงานดัชนีชี้วัดคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบ กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2567*. กรุงเทพฯ: กองเศรษฐกิจการแรงงาน.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2561). *การสำรวจคุณภาพชีวิตของประชาชนอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พ.ศ. 2561*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- _____. (2566). *รายงานการพัฒนาดัชนีคุณภาพชีวิตแรงงานนอกระบบและการสำรวจแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2565*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- องค์การแรงงานระหว่างประเทศ. (2565). *การทบทวนการคุ้มครองทางสังคมของประเทศไทย: การทบทวนระบบบำนาญในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- Cochran, W. G. (1977). *Sampling Techniques* (3rd ed.). New York: John Wiley & Sons.
- International Labour Organization. (2021). *World employment and social outlook 2021: The role of digital platforms in transforming the world of work*. Geneva: International Labour Organization.
- Heingraj, S. & Amornpan, S. (2019). The Introduction of the Philosophy of Sufficiency Economy and Its Application to Consumer Context. *Markets, Globalization & Development Review*, 4(1), pp. 1-16.
- Julià, M., Belvis, F., Vives, A., Tarafa, G., & Benach, J. (2016). Informal employees in the European Union: Working conditions, employment precariousness, and health. *Occupational and Environmental Medicine*, 73(9), pp. 697-704.
- Komin, P., Thanarinrada, N., & Chaum, N. (2020). Covid-19 and its impact on the informal sector workers: A case study of Thailand. *Asia Pacific Journal of Social Work and Development*, 31(1-2), pp. 80-88.
- Kongtip, P., Nankongnab, N., Chaikittiporn, C., Laohaudomchok, W., Woskie, S., & Slatin, C. (2015). Informal workers in Thailand: Occupational health and social security disparities. *New Solutions: A Journal of Environmental and Occupational Health Policy*, 25(2), pp. 189-211.

Korwatanasakul, U. (2021). *Determinants, wage inequality, and occupational risk exposure of informal workers: A comprehensive analysis with the case study of Thailand*. Retrieved July 15, 2024, from https://www.pier.or.th/files/dp/pier_dp_160.pdf